

Sametingets handlingsplan for utvikling av læremidler 2015-2018

1. Visjon

Samiske elever skal ha tilgang til kvalitative læremidler som er i tråd med gjeldende læreplanverk i alle fag i grunnopplæringen og på alle samiske språk.

For å bevare de samiske språk og samisk kultur, og sikre kunnskap og kompetanse i de samiske samfunn, må samisk opplæring, utdanning og forskning styrkes og bevares. Kunnskapsløftet - Samisk skal legge grunnlaget for utvikling av læremidler på alle fagområder og fag, på lule-, sør- og nordsamisk.

2. Grunnlag for planen

Sametinget er premissleverandør for utviklingen av samiske læremidler og finansierer samiske læremiddelprosjekter. Sametinget definerer mål, strategier og tiltak for virkemidler til utvikling av læremidler gjennom planverk og budsjettprosesser. Sametinget tildeler, følger opp og kontrollerer tilskudd til læremidler innenfor rammen av lovverk og regelverk. Sametingets handlingsplan for læremiddelutvikling 2015-2018 omfatter visjoner, tiltak og prioriteringer for utvikling av samiske læremidler etter gjeldende planverk for grunnopplæringen.

Planen beskriver mål og prioriteringer for læremiddelutvikling og bygger på:

- Sametingsmelding om opplæring og utdanning, vedtatt av Sametinget i 2012.
- Kunnskapsløftet - Samisk
- Sametingets matrise over samiske læremidler
- Brukerundersøkelse om samiske læremidler 2012, for Senter for IKT i utdanningen og Sametinget
- Innspill fra samiske opplæringsinstitusjoner
- NORUT rapport "Kartlegging av samiske spesialpedagogiske tilbud og behov"
- Rapport fra 2010 "Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler"

Sametingets matrise over samiske læremidler er en oversikt over ferdigstilte og påbegynte læremidler i de forskjellige fag til de forskjellige trinn og nivåer.

Brukerundersøkelse om samiske læremidler ble gjort i forbindelse med lansering av læremiddelportalen Ovttas | Aktan | Aktesne.

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012 omfattet også utvikling av pedagogisk læringsmateriell for barnehagen, noe handlingsplan for 2015-2018 ikke gjør. Pedagogisk læringsmateriell for barnehagen er fra og med 2014 en egen budsjettpost i Sametingets budsjett, og det tildeles egne tilskudd til utvikling av disse.

I 2015 vil Sametinget igangsette evaluering av tilskudds ordninger for læremiddelutvikling. Hensikten med evalueringen er å få en helhetlig og kvalitativt bedre forvaltning av læremiddelproduksjon. Det innebærer at Sametinget vil foreta en mindre revidering av denne handlingsplanen når evalueringsrapporten foreligger.

3. Definisjon på læremidler

Forskrift til opplæringsloven, § 17- 1, definerer læremidler slik:

Med læremiddel mener en alle trykte, ikke-trykte og digitale element som er utviklet til bruk i opplæringen. De kan være enkeltstående eller gå inn i en helhet, og dekker alene eller sammen kompetansemål i Læreplanverket for Kunnskapsløftet .

Senter for IKT i utdanningen, som er et nasjonalt kompetansesenter underlagt Kunnskapsdepartementet, definerer digitale læremidler slik:

Med digitale læremidler menes et læremiddel som inneholder ulike medietyper som tekst, bilder, video, animasjoner og simuleringer. De ulike medietypene er valgt ut og satt sammen på en pedagogisk måte.

4. Læremiddelutvikling 2009-2014

I perioden 2009-2012 har Sametinget gitt tilskudd til læremiddelutvikling på grunnlag av prioriteringene som var gjort i Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012. I årene 2013 og 2014 er prioriteringene gjort på grunnlag av Sametingets matrise for læremidler. I tillegg til søkerbaserte ordninger har Sametinget gjennom offentlig anskaffelse, finansiert oversetting og tilpassing av norske matematikkbøker til samisk for hele grunnskolen.

Matrisen viser at det på nordsamisk er utviklet og ferdigstilt og under utvikling læremidler til samisk som førstespråk, samisk som andrespråk, matematikk, RLE og samfunnsfag i grunnskolen. I disse fagene er det utviklet og under utvikling heldekkende læremidler. Til videregående opplæring er det utviklet og ferdigstilt og under utvikling læremidler til samisk som andrespråk, religion, historie og samfunnsfag for vg1 og samisk historie og samfunn.

På lulesamisk er det til grunnskolen utviklet og ferdigstilt og under utvikling læremidler til samisk som førstespråk, matematikk for 1.-7. trinn, RLE for 1.-4. trinn, samfunnsfag 5.-7. trinn. Til videregående opplæring er det ikke laget læremidler på lulesamisk.

På sørsamisk er det til grunnskolen utviklet og ferdigstilt og under utvikling læremidler til samisk som førstespråk 1.-7. trinn, samisk som andrespråk nivå 1-4, matematikk 1.-7. trinn, RLE 1.-4. trinn, samfunnsfag 5.-7. trinn. Til videregående opplæring er det ikke utviklet heldekkende læremidler på sørsamisk.

Selv om tallene for ferdigstilte læremidler i perioden 2009-2013 viser at det er ferdigstilt mange prosjekter, må man se disse tallene i forhold til de enkelte fag. For eksempel inneholder et læreverk i matematikk for barnetrinnet omlag 30 læremiddelprosjekter (6 grunnbøker, 6 arbeidsbøker, 6 lærerveiledninger, 6 nettressurser, 6 foreldreveiledninger). I tillegg ligger det i disse tallene både temahefter, andre ikke heldekkende læremidler og kartleggingsmateriell.

De siste årene har Sametinget prioritert produksjonsstøtte til heldekkende læremidler, og mindre til temabaserte læremidler. Heldekkende læremidler er ofte dyrere enn eksempelvis temahefter. Dette har ført til at antall tildelinger har gått ned. En annen faktor til nedgangen av antall tildelinger, er at det satses mer på digitale læremidler. Heldekkende og digitale læremiddelprosjekter er betydelig dyrere å produsere og medfører at færre prosjekter får tildelt midler.

Ferdigstillelse av læremidler:

2009: 55 ferdigstilte læremiddelprosjekter
2010: 55 ferdigstilte læremiddelprosjekter
2011: 46 ferdigstilte læremiddelprosjekter
2012: 47 ferdigstilte læremiddelprosjekter
2013: 49 ferdigstilte læremiddelprosjekter

Tildelinger til læremiddelprosjekter:

2009: 42 prosjekter, av disse er 11 særskilt tilrettelagte læremidler
2010: 30 prosjekter, av disse er 11 særskilt tilrettelagte læremidler
2011: 37 prosjekter, av disse er 6 særskilt tilrettelagte læremidler
2012: 50 prosjekter, av disse er 10 særskilt tilrettelagte læremidler
2013: 28 prosjekter, av disse er 3 særskilt tilrettelagte læremidler

4.1 Ovttas | Aktan | Aktesne

Ovttas | Aktan | Aktesne www.ovttas.no - er en læremiddelportal på internett utviklet på 4 språk (nord-, sør-, lulesamisk og norsk). Målet med portalen er å spre informasjon om samiske læremidler, og gi lærere, barnehageansatte og andre en oversikt over produserte samiske læremidler. Ovttas.no læremiddelportal ble i 2013 overført fra Sametinget til Senter for samisk i opplæringen, ved Sámi allaskuvla, for å styrke fagmiljøet rundt læremiddelportalene.

I portalen finnes digitale læremidler, spill, informasjon om trykte bøker og temahefter samt samiske filmer og fjernsynsprogrammer. Det er også samlet bilder i portalen som fritt kan brukes i opplæringen. Per september 2014 er det samlet nesten 4000 ulike læremidler i portalen, hvorav 800 er bilder.

Lærere, barnehageansatte og andre brukere av nettstedet har mulighet til å låne, dele og utvikle læremidler gjennom nettstedet. På delingsarenaen kan man dele enkle samiske læringsressurser med andre. Produksjonsverktøyet åpner muligheten for å utvikle egne digitale læremidler. Verktøyet har to valgmuligheter, utvikling av læremidler til barnehage og begynneropplæringen, og utvikling av læremidler for eldre elever.

4.2 Utvikling av sørsamiske læremidler

Sametinget, Sámi allaskuvla og Engerdal kommune inngikk i 2013 en avtale om å sikre og utvikle det sørsamiske kompetansemiljøet innenfor læremiddelutvikling.

Avtalen skal gjensidig forplikte partene til å bidra til at det sørsamiske kompetansemiljøet som ble etablert og utviklet gjennom det 5-årige språkprosjektet på Elgå oppvekstsenter i 2001-2006 består. Målet med avtalen er å fortsette arbeidet med å utvikle relevante sørsamiske læremidler og drive terminologiutviklings- og andre språkprosjekter, slik at sørsamiske elever får et forsterket skoletilbud. Partene har forpliktet seg til å bidra til at alt av læremidler, kompetanse og annet som er utarbeidet og utviklet gjennom språkmotiveringsprosjektet kvalitetssikres, videreutvikles og deles på læremiddelportalene Ovttas | Aktan | Aktesne, slik at sørsamiske elever kan nyttiggjøre seg disse. Partene har også forpliktet seg til å kartlegge hvilke læremidler som fins og hvilke læremidler det er behov for.

Avtalen gjelder for 3 år, og er gjeldende til 31.12.2015. Avtalen skal evalueres etter endt avtaleperiode.

4.3 Nordisk samarbeid

I 2014 opprettes det en arbeidsgruppe som skal se på samiske opplæringsspørsmål over landegrensene. Arbeidsgruppa skal ha 2 representanter fra hver av de nordiske land i Sápmi. I Norge har Sametinget og Utdanningsdirektoratet en representant hver. Arbeidsgruppa skal blant annet se på mulighetene for samordning av læremiddelarbeidet og kartlegge læremiddelsituasjonen i landene.

5. Innmeldte behov for læremidler i grunnopplæringen

Sametinget har bedt om innspill fra samiske opplæringsinstitusjoner om hvilke fag og trinn/nivå som etter deres syn bør prioriteres når tilskudd til læremiddelutvikling utlyses. Forespørsel om innspill har gått til de samiske videregående skoler, samt videregående skoler med ansvar for samiske elever i nord-, lule- og sørsamisk område, til Samisk lærernettverk, Senter for samisk i opplæringen og SEAD. Det var kun en videregående skole i sørsamisk område som svarte på Sametingets forespørsel innenfor svarfristen. Etter svarfristens utløp er det mottatt 4 innspill, fra 3 videregående skoler samt Senter for samisk i opplæringen, inkludert Saemien Lohkemejarnge avd. Elgå.

Alle innspillene er tatt i betraktning under arbeidet med Sametingets handlingsplan for utvikling av læremidler.

Sametinget har jevnlig prosjektmøter med læremiddelprodusenter som har fått støtte fra Sametinget. I slike anledninger har Sametinget bedt om innspill til strategier for læremiddelutviklingen. Det er avgjørende viktig for Sametingets arbeid med utdanningspolitiske saker, at de samiske kompetansemiljøene blir hørt.

5.1 Videregående opplæring

Innen videregående opplæring viser innspillene at det er behov for læremidler på alle de 3 samiske språkene innen fagene samisk som førstespråk og samisk som andrespråk, samt samisk som fremmedspråk på nordsamisk. I sørsamisk område er det behov for læremidler i fagene samfunnsfag, Geografi, Historie og Naturfag, spesielt i forhold til de samiske momentene i læreplanen. I nordsamisk område er det behov for temabøker i fagene Design og håndverk, samt Reindrift vg2.

Innspillene viser at skolene ønsker både digitale og trykte læremidler.

5.2 Grunnskolen

Til grunnskolen legges det vekt på å få utviklet digitale læremidler og temahefter til de fleste fag, og til de fleste trinn. Det legges vekt på å få utviklet temahefter til de samiske momentene i de ulike læreplanene, samt temahefter i samisk som første-, og andrespråk samt fordypning i samisk. Det er også behov for grunnbøker i sørsamisk som førstespråk i 5.-10. trinn. Innspillene viser også behov for kartleggingsverktøy, språkapplikasjoner, veiledninger for arbeid med grunnleggende ferdigheter, læremidler til fjernundervisning og nettressurser til alle fag.

6. utfordringer og tiltak

Sametinget vil i planperioden bidra til å effektivisere læremiddelproduksjonen. Satsingen på digitale læremidler skal styrkes. Sametinget vil også prioritere noen opplag med temahefter, særlig for fag som helt eller delvis mangler læremidler, og temahefter med temaer innenfor tradisjonell kunnskap.

Sametingets matrise over utviklede og igangsatte læremidler viser at det fortsatt er utfordringer knyttet til læremiddelutvikling. Det er fortsatt mange fag og årstrinn som mangler læremidler, spesielt i videregående opplæring. Vi ser også at alle målsetninger i strategisk plan for læremiddelutvikling 2009-2012 ble ikke oppfylt.

Revideringer av læreplanene medfører behov for fornying av læremidler. Dette er en utfordring som skolesystemet alltid vil stå overfor. I samisk sammenheng vil revideringer av læreplaner være ekstra utfordrende, grunnet et eksisterende etterslep av manglende læremidler, og på grunn av at de økonomiske rammene ikke står i forhold til gamle og nye behov.

I 2012/2013 ble læreplanene i samisk, norsk, norsk for elever med samisk som førstespråk, samfunnsfag, samfunnsfag – samisk, naturfag, naturfag – samisk, matematikk og engelsk revidert.

Det er derfor nå et større behov for utvikling av læremidler som er utviklet etter Kunnskapsløftet - samisk og reviderte læreplaner.

6.1 Økonomiske rammer

Sametingets økonomiske rammer til læremiddelutvikling er for små i forhold til behovene. De senere årene har det vært søkt om tilskudd for nærmere åtti millioner kroner hvert år, mens det årlig har vært budsjettert med inntil i underkant av 18 millioner. På grunn av begrenset budsjett i forhold til søkermasse, har Sametinget måttet foreta strenge prioriteringer, og avslå mange gode søknader. I 2014 kom det inn søknader om tilskudd til utvikling av læringsressurser for ca. 70 millioner kroner. Sametingets læremiddelbudsjett var på 17,6 millioner.

Tiltak:

- Sametinget vil øke den økonomiske rammen til samiske læremiddelproduksjon.
- Sametinget utformer sammen med Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet og regionale og lokale samarbeidspartnere mer målrettet informasjon om samiske læremidler, samisk læremiddelportal og andre samiske digitale læringsressurser.

6.2 Sikre rett til samiske læremidler i opplærings- og privatskoleloven

Læremidler er viktige verktøy for lærere og elever for å sikre at elevene skal oppnå de kompetansemålene og grunnleggende ferdighetene som eleven skal utvikle gjennom opplæringen i henhold til Kunnskapsløftet.

Samiske elever har samme rettighet som norske elever til å ha tilgjengelig alle læremidler på sitt morsmål. Situasjonen i dag, mange år etter at skolereformen Kunnskapsløftet og Kunnskapsløftet - samisk er blitt innført, er at det har skjedd en utvikling i forhold til samiske læremidler, men fortsatt mangler det samiske læremidler som er i tråd med de nye læreplaner, i noen fag og på noen nivåer. Et hovedpoeng i Sametingets utdannings- og opplæringspolitikk må derfor være at det innføres lovfesting av rettigheter til samiske læremidler, på lik linje med norske elever. Sametinget har i sin behandling av opplæringsloven i juni 2014, pekt på at samiske elevers rett til læremidler på sitt opplæringspråk, ikke er sikret i lov med tilhørende forskrift. Retten til læremidler på begge de norske målformene er sikret i opplæringsloven og retten presiseres og styrkes i forskrift til loven.

Tiltak:

- Sametinget vil be om revidering av opplærings- og privatskoleloven for å styrke samiske elevers rett til opplæring i og på samisk og på grunnlag av samiske kulturverdier, herunder særskilt retten til samiske læremidler på alle fag i hele grunnopplæringen.

6.3 Digital utvikling

Den digitale utvikling på læremiddelfronten går svært raskt. Det er kostbart og tidkrevende å utvikle læremidler med de nyeste digitale løsninger, til gjengjeld er digitale læremidler billigere å oppdatere. Samtidig er det et økende behov for slike ressurser.

Brukerundersøkelse om samiske læremidler fra 2012, laget for Senter for IKT i utdanningen og Sametinget, viser at samiske digitale læremidler har vært savnet. Brukerundersøkelsen viser at samiske digitale læremidler ønskes for alle aldersgrupper i grunnopplæringen (punkt 4,8 i undersøkelsen).

Digitale læringsverktøy representerer nye læringsprosesser i skolene. De er motiverende for elever å bruke og stimulerer i større grad til læring. I tillegg er disse læremidlene fremtidsrettet med tanke på nytteverdien av teknologiske ferdigheter. Digitale ferdigheter er etter læreplanen en av de grunnleggende ferdighetene elevene skal utvikle og styrke i grunnskolen.

Sametinget vurderer det som svært viktig at samiske elever har tilgang til et utvalg av motiverende, varierte og nivådifferensierte digitale læremidler, målet er at det legges til rette for interaktive læringsprosesser.

En stor del av samiskundervisningen som samiske elever har rett til, skjer gjennom fjernundervisning. Sametinget mener det kreves læremidler tilpasset denne undervisningsformen, og dette må vies større oppmerksomhet fremover. Sametinget vil bidra til at samisk fjernundervisning får styrkede ressurser til forsvarlige teknologiske løsninger og ressurser til å sikre gode fysiske læringsarenaer som del av dette.

Tiltak:

- Sametinget vil prioritere utvikling av digitale læremidler på alle nivå i grunnopplæringen, herunder undervisningsmaterieell tilpasset fjernundervisning.
- Sametinget vil skaffe en oversikt over om de samiske digitale læremidler benyttes i skolene, og vil gjennomføre en brukerundersøkelse for bruk av de samiske digitale læremidler.

6.4 Ovttas | Aktan | Aktesne

Sametinget vil bidra til at samisk læremiddelportal Ovttas | Aktan | Aktesne videreutvikles, ved å styrke arbeidet med å tilpasse/oversette digitale læremidler fra andre språk til samisk.

Ovttas | Aktan | Aktesne har allerede tilpasset/oversatt digitale læremidler til 3 samiske språk, og ønsket er at dette arbeidet skal fortsette.

Det er viktig å understreke at tiltaket Ovttas | Aktan | Aktesne er et meget sentralt tiltak for å spre kunnskap om ulike samiske læremidler. I en tid med manglende læremidler er det særlig viktig å huske på at portalen også har til hensikt å gjøre det lettere for lærere å publisere egne opplæringsopplegg som kan komme andre samiske lærere til nytte. I tillegg til dette ser Sametinget utviklingsmuligheter for portalen, blant annet etterlyser samiske lærere kunnskap om utvikling av lokale læreplaner, slik Kunnskapsløftet 06 åpner for. Mange samiske lærere er alene om ansvaret for samisk undervisning på sin skole, og er avskåret fra muligheten til å samarbeide med andre samiske ressurspersoner. For lærere ville det også vært nyttig dersom nettportalen i tillegg til læremidler, hadde inneholdt ideer om lokale læreplaner, gjerne med tilhørende litteraturlister og opplæringsopplegg. Sametingets opplærings- og utdanningspolitikk må derfor handle om å sikre fremtiden og videreutviklingen av denne nettressursen.

Sametinget legger til grunn at departementet har et bredt ansvar for nettportalens utvikling. Etableringen av portalen kommer fra et initiativ fra Kunnskapsdepartementet, vi viser til Stortingsmelding nr 28 (2007-2008) Samepolitikken, der det står:

"Departementet vil ta initiativ til, i samarbeid med Utdanningsportalen www.utdanning.no å kartlegge og lage en oversikt over trykte og digitale samiske læremidler. Det vil bli opprettet et eget nettsted for samiske læremidler på www.utdanning.no"

Utdanning.no er i dag en del av Senter for IKT i utdanningen.

Nettportalen Ovttas | Aktan | Aktesne er i dag blitt et av de viktigste verktøyene for samiske lærere.

Tiltak:

- Sametingets vil arbeide for å sikre og styrke Ovttas/Aktan/Aktesne.
- Sametinget vil videreutvikle samarbeidet med nettstedet Ovttas | Aktan | Aktesne og bidra til at Ovttas | Aktan | Aktesne blir enda mer brukervennlig.

6.5 Kartleggingsmaterieell for elever med særskilte behov

Sametinget har tidligere bevilget tilskudd til utarbeidelse av kartleggingsmaterieell som er tilrettelagt for

spesialpedagogisk diagnostisering og opplæring på samisk. Det har vært prioritert på lik linje med ordinære og spesialpedagogiske læremidler.

Kartleggings- og diagnostiseringsmateriell er viktige for å gi elever med særskilte behov, tilpasset opplæring i tidlig fase. NORUT rapport “*Kartlegging av samiske spesialpedagogiske tilbud og behov*” viser at det er stor etterspørsel etter læringsmateriell og kartleggingsmateriell som er tilrettelagt for spesialpedagogisk diagnostisering og opplæring på samisk. Det er vanskelig å få oversikt over barnets totale språkferdighet når slike tester ikke foreligger. Fremdeles mangler det kartleggingsmateriell innenfor alle de samiske språkene, men spesielt på lule- og sørsamisk.

Utvikling av kartleggingsmateriell er imidlertid svært kostbare prosjekter og går utover Sametingets ansvar som utvikler av samiske læremidler. På bakgrunn av dette viderefører ikke Sametinget dette arbeidet.

Tiltak:

- Sametinget vil arbeide opp mot Kunnskapsdepartementet med mål om å øke utviklingen av kartleggingsmateriell til samiske elever med særskilte behov.

6.6 Gratis læremiddelordning

Sametinget inngikk i 2009 avtaler med læremiddelprodusenter om fri distribusjon av læremidler til skoleeiere. Det ble inngått tre forskjellige avtaler; kjøp av allerede utgitte læremidler, kompensasjon for igangsatte læremiddelprosjekter og kompensasjon for distribusjon av nye læremidler. Bakgrunnen for disse avtalene var at man ville øke tilgjengeligheten av samiske læremidler i skolene og unngå store læremiddellagre hos forlagene.

Etter Sametingets vurderinger har ordningen hatt noen utilsiktede konsekvenser. Blant annet har samiske lærebøker produsert i Norge på grunn av ordningen ikke vært tilgjengelig for kjøp for blant annet skoler i Sverige og Finland. Språksentrene i Norge og private som har interesse av å kjøpe læremidler har også slitt med å få tak i samiske læremidler, fordi Sametinget har kjøpt læremidlene. Dette har vært en kostbar ordning, og har ført til at det er tildelt midler til færre læremiddelprosjekter enn ønskelig. Siden inngåelse av avtalene har 10-15 % av det årlige tilskuddet til læremiddelproduksjon gått til distribusjon av gratis læremidler til skoleeiere.

Alle elever i den norske grunnskolen har rett til gratis læremidler. Skoleeiere i den norske grunnskolen har ansvaret for anskaffelse av læremidler til elevene. Sametingets ansvarsområde er å sikre produksjon av nye og oppdaterte læremidler.

Det meste av læremiddellagrene er nå kjøpt opp og distribuert. På denne bakgrunn vil Sametinget nå frigjøre midler, som har vært knyttet til kjøp og distribusjon av læremidler, over til å benytte disse midlene til å få produsert flere læremidler fremover. Begrunnelsen er at det fortsatt mangler læremidler i mange fag og på mange trinn i grunnopplæringen. Videre viser den store pågangen av prosjektsøknader at det er kapasitet for styrket læremiddelproduksjon.

Tiltak:

- Sametinget intensiverer læremiddelproduksjon gjennom å frigjøre midler fra produksjonsstøtte, avtale om kjøp og distribusjon av læremidler, til økt læremiddelproduksjon i henhold til de store behov som finnes i mange fag og på mange trinn i grunnopplæringen.

6.7 Søkerbasert ordning – offentlig anskaffelse

I dag forvalter Sametinget læremiddelproduksjonen gjennom søkerbaserte ordninger, med unntak av det pågående oversettingsarbeidet av matematikkverk fra norsk til samisk for hele grunnskolen. Utdanningsdirektoratet har lik praksis som Sametinget, de har søkerbaserte ordninger for læremidler på noen fagfelt.

Det positive med dagens ordning har vært at søkerbaserte prioriteringer av læremidler gir læremiddelprodusentene større faglig frihet til å bestemme innholdet i læremidlene selv.

Heldekkende læremidler, som Sametinget vil fortsette å prioritere i planperioden, er store prosjekter tids-, omfangs- og prismessig. For ikke å binde opp Sametingets budsjett flere år frem i tid, forvaltes disse prosjektene etter trinn, nivå og språk. Det vil være hensiktsmessig å finne løsninger for å kunne prioritere slike prosjekter helhetlig.

Sametinget vil i handlingsplanens virksomhetsperiode 2015-2018 parallelt med søkerbaserte ordninger utføre forsøksprosjekt med en prekvalifiseringsordning for forlagene med mål om at det inngås rammeavtaler. Dette vil gjelde for en del av den totale budsjettammen for samiske læremidler.

Når en krets forlag har blitt kvalifiserte gjennom prekvalifiseringsordningen, vil Sametinget legge ut konkrete prosjekter på en begrenset anbudsrunde blant de kvalifiserte forlagene. Gjennom mulige kriterier som tilknyttet kompetanse på nord-, lule- og sørsamisk, vil en slik ordning forhåpentligvis bidra til styrket kvalitet hos forlagene, samt at forlagene får mer forutsigbare rammer for både drift og produksjon.

Tiltak:

- Sametinget vil i planperioden utføre et forsøksprosjekt med prekvalifiseringsordning for forlag med mål om å inngå rammeavtaler om produksjon av heldekkende læremidler.

6.8 Læremiddelprodusenter

I Sametingets behandling og faglige vurdering av læremiddelsøknader, er den samiske eleven i fokus. Det innebærer at kompetansemiljøer og alle forlag, også norske forlag, kan få støtte fra Sametinget til å utvikle samiske læremidler.

De samiske forlagene har en sentral rolle i utviklingen av samiske læremidler. Det må derfor fortsatt være et mål at Sametinget bidrar til å sikre at forlagene, som kompetente og kvalifiserte aktører, kan være i stand til å opprettholde driften, for å sikre at læremiddelproduksjon skjer. Sametinget er opptatt av å ha et stabilt, sterkt og dynamisk samisk fagmiljø i forlagsbransjen.

Forlagene baserer sin produksjon på innkjøp av tjenester fra læremiddelforfattere. Forlagene melder om at det oppleves som utfordrende at det er få samiske læremiddelforfattere og oversettere til de ulike læremiddelprosjekter. Særlig gjelder dette for de sør- og lulesamiske læremiddelprosjekter. Knapphet av menneskelige ressurser forsinker utviklingen og ferdigstillelsen av mange læremiddelprosjekter.

Sametinget yter årlige tilskudd til spesialpedagogiske læremidler til kompetanse- og fagmiljøer som Samisk høgskole/Senter for samisk i opplæringa og Statped/Samisk spesialpedagogisk støtte - Sámi earenoamášpedagogalaš doarjalus (SEAD). Samtidig som disse er læremiddelprodusenter, er de også viktige bidragsytere i forhold til hvilke behov for læremidler det til enhver tid finnes innenfor fagfeltet spesialpedagogikk. Sametinget vil i planperioden vurdere muligheten til å yte rammetilskudd til disse, og lignende kompetansemiljøer, som går ut på at de på selvstendig grunnlag, initierer og utvikler læremidler etter behov. Til en slik endring av dagens praksis vil det være behov for ytterligere dialog og vurderinger med aktuelle læremiddelprodusenter, før tiltak iverksettes.

Avtalen mellom Sametinget, Samisk høgskole og Engerdal kommune om å sikre og utvikle det sørsamiske kompetansemiljøet går ut i 2015. Avtalen har fokus på å sikre og utvikle det sørsamiske kompetansemiljøet som ble etablert i forbindelse med det tidligere Elgå prosjektet. Avtalen skal revideres og partene vil i løpet av første halvdel av 2015 bestemme utfallet av avtalen. Sametinget ser

behov for at avtalen fornyes og at partene retter større fokus direkte på utvikling av læremateriell på sørsamisk.

Tiltak:

- Sametinget ser det som viktig å bidra til at forlagenes og andre læremiddelprodusenters samisk språklige fagmiljøer styrkes. Dette bør primært gjøres ved å gi forlagsstøtte til samiske forlag.
- Sametinget vil øke satsene på produksjon og oversetting til et konkurransedyktig nivå, for å gjøre det lettere for forlagene å skaffe til veie læremiddelutviklere og oversettere.
- Sametinget vil inngå dialog med aktuelle kompetansemiljøer om etablering av rammeavtaler for utvikling av spesialpedagogiske læremidler.
- Sametinget vil i dialog med Samisk høgskole og Engerdal kommune, vurdere en fornying av gjeldende avtale, som omfatter det sørsamiske kompetansemiljøet og utvikling av sørsamiske læremidler.

6.9 Oppfølging av læremiddelprosjekter

Sametinget har jevnlig samarbeid med fagmiljøer innenfor læremiddelutvikling, særlig de læremiddelprodusentene som har fått prosjektstøtte fra Sametinget. Sametinget følger opp læremiddelprosjektene gjennom jevnlig prosjektmøter med læremiddelprodusentene, og møtene er svært viktige dialogarenaer. Rapporten fra arbeidsgruppa bestående av Sametinget, kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet *om å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler* (2010), foreslår tettere dialog med læremiddelprodusentene og seminarer for læremiddelutviklere og –forfattere.

Sametinget har de senere årene prioritert å avsette midler direkte til læremiddelutviklingen, og har ikke prioritert fag- og dialogseminarer med læremiddelprodusentene. Vi ser nytteverdien av slike møteplasser i forhold til faglig utveksling og forvaltningsmessige justeringer, som i sum vil effektivisere læremiddelutviklingen samtidig som faglig kvalitet ivaretas.

Tiltak:

- Sametinget vil arrangere jevnlig seminarer for læremiddelutviklere av samiske læremidler.

6.10 Videregående opplæring

Sametinget har hatt størst prioritet på å bidra til å utvikle læremidler til de laveste nivåene i grunnopplæringen, dette for å bygge opp læremiddelbeholdningen fra begynneropplæringen og oppover til videregående opplæring.

I Stortingsmelding 20 (2012-13) “På rett vei, Kvalitet og mangfold i fellesskolen” fremkommer det at departementet vil gjennomgå tilbudsstrukturen av små og verneverdige fag. Sametinget er ansvarlig for å utarbeide læreplaner i programfagene duodji og reindrift. Sametinget satser på en snarlig revidering av læreplaner i disse fagene, det innebærer at Sametinget dernest må prioritere læremidler til disse fagene.

Sametinget ivaretar opplæringspolitiske synspunkt på videregående nivå, blant annet gjennom Sametingets samarbeidsavtaler med fylkeskommune i Finnmark og Troms, og fylkeskommunene i sørsamisk område.

Tiltak:

- Sametinget vil finansiere læremidler i fagene duodji og reindrift når reviderte læreplaner foreligger.
- Sametinget vil bidra til arbeidet med å utvikle en av de videregående skolene i Troms, jf samarbeidsavtalen med Troms fylkeskommune, til å bli en ressurskole i forhold til digitale læremidler innenfor samiske emner.

6.11 Sametingets læremiddelforvaltning

Innhold, form og derav også produksjonsprosessene til de ulike læremidlene er stadig i endring. Læreplanenes kompetansemål stiller ofte nye krav og presiseringer i forhold til innhold og form av læremidlene. Særlig utfordrende kan det være å kjenne til produksjonsprosessene og ikke minst kostnadene digitale læringsverktøy krever. Sametinget har de senere årene ikke prioritert å heve eller oppdatere kompetansen for de administrative ressursene i Sametinget. Saksansvarlige som søknadsbehandler, godkjenner, følger opp og kontrollerer trykte- og digitale læremidler, må ha kompetanse om produksjonsprosessene på alle nivå.

Tiltak:

- Sametinget vil satse på kompetanseheving i tilskuddsforvaltningen av læremiddelproduksjon, særlig for digitale læringsressurser.

6.12 Samisk læremiddelsamarbeid

Sametinget ser behov for å styrke det samiske læremiddelsamarbeidet med Sametingene i Sverige og Finland, med den målsetningen å styrke læremiddelproduksjonen over hele Sápmi. Grunnlagsmateriale for styrking av det allsamiske læremiddelsamarbeidet er til dels allerede utviklet gjennom samarbeidsorganet Samisk Parlamentarisk Råd, hvor det blant annet foreligger rapport om organiseringen av og premissene for videreutvikling av visjonen om et allsamisk læremiddelsenter.

Tiltak:

- Sametinget tar initiativ overfor Sametinget i Sverige og Finland med den målsetningen å styrke læremiddelsamarbeidet over landegrensene, og ser særlig på mulighetene for tilpasning av læremidler utviklet i Sverige og Finland til norske læreplaner.

7. Fokusområder i planperioden

Sametingets visjon er at samiske elever i grunnsopplæringen skal ha tilgang til samiske læremidler i alle fag og trinn. Prioriteringene i handlingsplanen er gjort ut ifra ønsket om dette, og vil gå utover de økonomiske rammer Sametinget har hatt ved tidligere tildelinger. Ønsket for fremtiden er å kunne utvide de økonomiske rammene for læremiddelutvikling.

På nåværende tidspunkt har vi et etterslep på utvikling av sør- og lulesamiske læremidler. Sametinget vil derfor i perioden 2015-2018 prioritere utvikling av sør- og lulesamiske læremidler.

7.1 Ordinære læremidler for grunnsopplæringen

Hovedmål

Sametingets matrise over samiske læremidler viser at det fortsatt er stor mangel på læremidler i grunnsopplæringen. I de fleste fag er det trinn/nivåer hvor det mangler læremidler. Sametinget vil arbeide systematisk for at alle fag skal ha samiske læremidler til alle nivåer /trinn. Fag med samisk læreplan skal prioriteres først. Sametinget prioriterer nyutvikling av samiske heldekkende læremidler. Der det er naturlig og mest formålstjenlig vil temabøker, applikasjoner, og andre temabaserte læremidler bli prioritert. Temabaserte læremidler om samisk tradisjonell kunnskap er et eksempel. I fag og temaer hvor det er mulig, skal oversetting og tilpassing av læremidler fra andre språk også vurderes.

Samiske digitale læremidler er en mangelvare i dagens samfunn. I forhold til hva som finnes for norske elever, er de samiske elevene akterutseilt. Sametinget ønsker å prioritere digitale læremidler i

større grad enn tidligere. Spesielt vil det legges vekt på å utvikle digitale læremidler med mulighet for digital samhandling mellom elev og lærer.

7.1.1. Læremidler på sørsamisk:

2015:

Samisk som førstespråk 8. årstrinn.

Samfunnsfag 1.-4. årstrinn, nyproduksjon eller oversetting.

Samfunnsfag, Geografi 8.-10. årstrinn. Parallellutgivelse med lule- og nordsamisk utgave.

Design og duodji Vg2-Vg3. Temabaserte læremidler.

2016:

Samisk som førstespråk 9. årstrinn.

Samisk som andrespråk, Samisk 3 ungdomstrinn/Samisk 4 Videregående opplæring, Nivå 1-3.

Samfunnsfag, Historie 5.-7. årstrinn. Nyproduksjon eller oversetting.

Samfunnsfag, Samfunnskunnskap 8.-10. årstrinn. Parallell utgivelse med lulesamisk.

2017:

Samisk som førstespråk 10. årstrinn.

Samfunnsfag, Historie 8.-10. årstrinn.

Historie Vg2-Vg3.

RLE 5.-7. årstrinn.

Duodji 1.-7. årstrinn.

Naturfag 1.-4. årstrinn.

2018:

Samisk som førstespråk Vg1.

Samisk som andrespråk, videregående opplæring, Nivå 7-9.

Naturfag 5.-7. årstrinn.

Mat og helse 5.-7. årstrinn. Parallell utgivelse med lulesamisk.

7.1.2 Læremidler på lulesamisk:

2015:

Samisk som førstespråk 10. årstrinn.

Samisk som førstespråk 2.-4. årstrinn.

Samisk som andrespråk, Samisk 3 ungdomstrinn/Samisk 4 Videregående opplæring, Nivå 3.

Samfunnsfag 1.-4. årstrinn, nyproduksjon eller oversetting.

Samfunnsfag, Geografi 8.-10. årstrinn. Parallellutgivelse med sør- og nordsamisk utgave.

Design og duodji Vg2-Vg3. Temabaserte læremidler.

2016:

Samfunnsfag, historie. 5.-7. årstrinn. Nyproduksjon eller oversetting.

Samfunnsfag, Samfunnskunnskap, 8.-10. årstrinn. Parallell utgivelse med sørsamisk.

2017:

Samisk som andrespråk, Samisk 2 Ungdomstrinnet/Samisk 3 Videregående opplæring, Nivå 4-6.

Samfunnsfag, Historie 8.-10. årstrinn.

Historie Vg2-Vg3.

RLE 5.-7. årstrinn.

Duodji 1.-7. årstrinn.

Naturfag 5.-7. årstrinn.

2018:

Samisk som andrespråk, Nivå 7-9, Videregående opplæring.
Samisk som førstespråk Vg1.
RLE 8.-10. årstrinn.
Mat og helse 5.-7. årstrinn. Parallell utgivelse med sørsamisk.

7.1.3 Læremidler på nordsamisk:

2015:

Samisk som førstespråk Vg1.
Samfunnsfag, Geografi 8.-10. årstrinn. Parallellutgivelse med sør- og lulesamisk utgave.
Geografi Vg1-Vg2.
Design og Duodji Vg2-Vg3. Temabaserte læremidler.
Musikk 1.-4. årstrinn. Lærerveiledning.
Naturfag 5.-7. årstrinn. Temabaserte læremidler til tradisjonell kunnskap.
Mat og helse 5.-7. årstrinn.

2016:

Samisk som førstespråk Vg2.
Samisk som andrespråk, Videregående opplæring, Nivå 7-9.
Naturfag 5.-7. årstrinn.
Kroppsoving 1.-10. årstrinn.

2017:

Samisk som førstespråk Vg3.
Duodji 8.-10. årstrinn. Temabaserte læremidler.

2018:

Samisk som andrespråk, Samisk 2 Ungdomstrinnet/Samisk 3 Videregående opplæring, Nivå 4-6.

8. Rapportering

Sametingets handlingsplan for læremiddelutvikling 2015 – 2018, følges opp gjennom Sametingets årlige budsjetter i perioden. De årlige budsjettene fastsetter prioriteringer og krav, samt kriterier for måloppnåelse for virkemiddelordningen. Den årlige rapporteringen om bruken av virkemidlene for læremiddelutvikling foregår gjennom Sametingets årsmelding som også omfatter Sametingets årsregnskap.

Effekten av de ulike tilskuddsordningene for samisk læremiddelproduksjon skal evalueres i forkant av rullering av planen. Det utarbeides årlig et ressursregnskap hvor kostnadene med tildeling av læremidler synliggjøres.

Behandlingen av saken ble avsluttet 10.10.14 kl. 14.30.